

SYLWETKI PROFESORÓW POLITECHNIKI WARSZAWSKIEJ

(7) / 2

JÓZEF SZCZĘSNY TURSKI (1883—1955)

Józef Szczęsny Turski urodził się 25 XI 1883 r. w Jeżowicach. Utraciwszy wcześniej rodziców, od 16 roku życia pracował zarobkowo w jednej z fabryk włókienniczych w Łodzi. Jednocześnie uczył się w miejscowej Wyższej Szkole Rzemieślniczej, mającej status szkoły średniej. Po uzyskaniu w 1902 r. matury podjął studia na Wydziale Chemicznym Warszawskiego Instytutu Politechnicznego. Kiedy w dobie rewolucji 1905 r. władze carskie zamknęły tę uczelnię, J. Turski przeniósł się na jesieni tego roku do Piotrkowa i objął stanowisko nauczyciela matematyki i chemii w miejscowym gimnazjum męskim.

W końcu 1907 r. wyjechał na dalsze studia techniczne za granicę; kształcił się początkowo w Monachium (1908), później w Pradze (1909—1911). W 1910 r. został prywatnym asystentem prof. G. Georgevica, znanego w świecie specjalisty stosowania barwników. W latach 1911—1912 wspólnie ze wspomnianym profesorem opracował metodę otrzymywania formaliny i hydrosulfitu z mrówczanów i kwasnego siarczanu sodowego, a samodzielnie odkrył reakcję aminowania związków aromatycznych hydroksyloaminą. Badania te zwróciły uwagę znanej firmy niemieckiej Bayera, która zatrudniła młodego, obiecującego chemika we własnym zakładzie produkcji barwników w Elberfeld. Przed 1914 r. J. Turski uzyskał kilka patentów niemieckich i brytyjskich, otrzymał również stopień doktora nauk technicznych.

Wybuch I wojny światowej zastał go na urlopie w Warszawie. Ewakuowany przymusowo w 1915 r. na południe Rosji, objął stanowisko dyrektora technicznego, a później dyrektora naczelnego koncernu „Ruskokraska”, dla którego uruchomił w trudnych warunkach wojennych produkcję barwników i środków farmaceutycznych. Jednocześnie był doradcą sztabu generała Brusilowa. Do oryginalniejszych pomysłów J. Turskiego opracowanych podczas I wojny światowej dla potrzeb wojska wypada zaliczyć stosowanie białych dymów dla osłony manewrów wojskowych oraz zastosowanie barwników do maskowania okopów i fortyfikacji (polewanie „Virydonem” zamiast darniowania). Pomysły te były wykorzystywane przez wszystkie walczące wówczas armie.

Po powrocie do kraju w 1919 r. J. Turski kierował odbudową zrujnowanej fabryki „Boruta” w Zgierzu, a później zdewastowanych zakładów chemicznych w Zawierciu, przyczyniając się w ten sposób do uruchomienia rodzimego przemysłu barwników syntetycznych. W 1921 r. objął stanowisko wykładowcy technologii barwników na Wydziale Chemicznym Politechniki Warszawskiej, a 18 VII 1924 r. został powołany na Katedrę Technologii Wielkiego Prze-

mysłu Organicznego i Barwników jako profesor nadzwyczajny. Z chwilą otrzymania nominacji profesorskiej zrezygnował z wszelkich stanowisk zajmowanych w przemyśle i wszystkie siły i umiejętności poświęcił nauce i kształceniu młodej kadry specjalistów w dziedzinie syntezy barwników i farbiarstwa, syntezy środków farmaceutycznych, detergentów i syntetyków zapachowych. W dniu 5 VI 1936 r. otrzymał nominację na profesora zwyczajnego.

W latach międzywojennych prof. J. Turski ogłosił kilka prac teoretycznych o zależności między budową barwnika a barwą, opracował też metody otrzymywania nowych, nieznanych dotąd barwników (np. trwałego barwnika do tkanin wojskowych „Khaki Antracenowe ZK”, należącego do nowej klasy barwników tzw. samosprzegających się). Prowadzone przez niego prace spotkały się z żywym oddźwiękiem i zainteresowaniem ze strony producentów zagranicznych; stałe kontakty naukowe i techniczne nawiązały z prof. J. Turskim firmy: francuska Kuhlmann i szwajcarska CIBA. Okres II wojny światowej spędził na emigracji. Początkowo przebywał we Francji, a od 1940 r. — w Anglii, gdzie objął stanowisko kierownika sekcji chemicznej Wojskowego Instytutu Technicznego, utworzonego staraniem emigracyjnych władz polskich.

W końcu 1946 r. prof. J. Turski powrócił do kraju. W roku akad. 1947/48 wznowił działalność naukową i dydaktyczną w Politechnice Warszawskiej. Zorganizował na nowo Katedrę Wielkiego Przemysłu Organicznego i Farbiarstwa (przemianowaną w 1951 r. na Katedrę Technologii Chemicznej Węgla i Włókna) oraz wzorcowe laboratorium do badań kolorystycznych i aplikacji barwników. Był też organizatorem pierwszej w Polsce placówki naukowej przeznaczonej do prowadzenia badań w zakresie chemii tłuszczów. W latach 1950—1954 ogłosił drukiem kilka specjalistycznych prac o tematyce barwnikarskiej, a wraz z gronem współpracowników uzyskał ponad 20 patentów. Pod jego kierunkiem zrealizowano ok. 150 tematów badawczych. Za całokształt działalności naukowej przyznano mu w 1952 r. nagrodę państwową I stopnia.

Myślą przewodnią działalności prof. J. Turskiego w ostatnich latach życia było stworzenie takiej perspektywy rozwoju rodzimego przemysłu barwnikarskiego i włókienniczego, ażeby uniezależnić go od wpływów obcych i oprzeć na surowcach krajowych. Wytrwale dążył do zrealizowania samodzielności polskiej myśli technicznej i technologicznej w tych dziedzinach, które były przedmiotem jego zainteresowań. Zmarł 24 VII 1955 r. w Otwocku; pochowany na Cmentarzu Powązkowskim w Warszawie (kwatery 97-IV-2).

Oprac. Krystyna Sielecka

III S 4330
2